

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
Косовска Митровица

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА

Одлуком Наставно-научног већа Факултета број 258/12 од 7. јуна 2012. године, формирана је Комисија за оцену урађене докторске дисертације под насловом „СТРАНЕ ДИРЕКТНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ КАО ФАКТОР ЈАЧАЊА КОНКУРЕНТНОСТИ ПРИВРЕДЕ И ПРЕДУЗЕЋА“; кандидата мр Соње Вујовић у саставу:

- проф. др Радмило Тодосијевић, емеритус, председник,
- проф. др Јагош Зеленовић, члан,
- проф. др Срећко Милачић, ментор.

Комисија је на основу анализе садржаја докторске дисертације сачинила, те Наставно-научном већу Економског факултета доставља следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски подаци кандидата

Кандидат мр Соња Вујовић рођена је 13.01.1968. године у Приштини. Основну и средњу школу завршила је у родном граду са одличним успехом. Основне студије на Економском факултету у Приштини, смер Економика ОУР-а завршила је са просечном оценом 9,12 и оценом 10 (десет) на дипломском испиту. Добитник је награде „Истакнути студент“.

Након окончања студија радила је на комерцијалним и рачуноводственим пословима у а.д. „Зенит лизинг“, у Приштини. Јануара 1997. године примљена је на место асистента приправника за предмет Међународни маркетинг на Економском факултету Приштинског универзитета. На истом факултету за школску 1997/98. годину била је ангажована као асистент приправник за предмет Истраживање тржишта. Последипломске студије, смер Економика предузећа са успехом завршава почетком 1999. године.

Магистарску тезу под насловом „Оптимизација међународне маркетинг логистике у функцији управљања маркетингом“, одбранила је 21.06.2003. године. Од прве половине 2004. године изабрана је у звање асистента за предмет Међународни маркетинг, а упоредо је ангажована као асистент и за предмет Истраживање тржишта на матичном факултету.

Својим радовима учествовала је на националним и међународним научним скуповима и објавила више радова у научним и стручним часописима и зборницима националног значаја.

2. Списак објављених радова кандидата

1. Миљковић, М., Вујовић, С., „Ценовни и неценовни фактори конкурентности извоза аграрних производа”, Међународни научни скуп „Пољопривреда у транзицији – куда и како даље”, Бечеј, 16-18.05.1997. године;
2. Вујовић-Драшковић, Т., Вујовић, С., „Инвестиције у квалитет”, Научни скуп: **Инвестиционо одлучивање у условима транзиције**, Универзитет у Приштини и НИЦЕФ, Приштина, 22-23. јануар 1999. године;
3. Вујовић, С., „Функције шпедиције у систему спољне трговине”, Зборник радова Економског факултета Универзитета у Приштини, Приштина-Блаце, 2002. године;
4. Вујовић, С., „Паковање производа као активност међународног маркетинга”, Економски погледи, Економски факултет Приштина-Косовска Митровица, НИЦ – бр. 1/2007, мај 2007. године;
5. Вујовић, Т., Арсић, Љ., Вујовић, С., „Права потрошача и нужност развијања њихове свести и савести”, Зборник: **Нова законска решења у области заштите потрошача**, НОПС, Економски факултет, Крагујевац, март 2009. – стр. 89-103;
6. Вујовић, Т., Милетић, С., Вујовић, С., „Marketing-a generator, victim and resolution of the crisis”, Зборник: **Challenges of the World Economic Crisis**, Економски факултет, Ниш, 15-16 october 2009. стр. 283-293;
7. Вујовић, С., Јововић, М., „Актуелни трендови у маркетинг логистици”, Економски погледи, бр.3, Економски факултет, Приштина-Косовска Митровица, 2009. године;
8. Вујовић, С., „Стране директне инвестиције-детерминанта оживљавања и раста привреде у годинама након кризе”, Друга Интернационална Конференција младих лидера: **Перспективе привреде и друштва у посткризном периоду**, Нови Пазар, 2010. године;
9. Вујовић, Т., Вујовић, С., „CRM концепт и потреба заштите приватности потрошача”, Економски сигнали, бр.2, Висока економска школа струковних студија Пећ у Лепосавићу; 2010. године;
10. Вујовић, С., Милачић, Љ., „Дихотомија националних инвестиционих политика-реалност савременог света”, Економски погледи, бр.2, Економски факултет, Приштина-Косовска Митровица, стр.1-15, 2010. године;
11. Вујовић, С., „Безбедан прехранбени производ-императив задовољства савременог потрошача”, Међународни научни скуп **ES-NBE 2011: Економска наука у функцији креирања новог пословног амбијента**, Економски факултет у Приштини-К. Митровица, новембар 2011. године, стр. 933-948;

3. Садржај докторске дисертације

Докторска дисертација СТРАНЕ ДИРЕКТНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ КАО ФАКТОР ЈАЧАЊА КОНКУРЕНТНОСТИ ПРИВРЕДЕ И ПРЕДУЗЕЋА, кандидата мр Соње Вујовић, урађена је у обиму од 300 страна компјутерски обрађеног текста, у шест поглавља не рачунајући увод, закључак и списак коришћене литературе који обухвата 147 наслова домаћих и страних аутора.

У прилогу се излаже глобална структура докторске дисертације:

УВОД

1. ИЗАЗОВИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ СВЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ КАО РАЗЛОГ ЗА ИЗЛАЗАК ПРЕДУЗЕЋА НА МЕЂУНАРОДНО ТРЖИШТЕ

- 1.1. ПОКУШАЈ ДЕФИНИСАЊА ФЕНОМЕНА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ
- 1.2. ШТА ЈЕ ГЛОБАЛНО ДОБА ДОНЕЛО ЧОВЕЧАНСТВУ
- 1.3. ПОВРАТАК ДРЖАВНОГ ИНТЕРВЕНЦИОНИЗМА НА СЦЕНУ
- 1.4. РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА НАСУПРОТ ГЛОБАЛИЗАЦИЈИ
 - 1.4.1. Регионално повезивање европских земаља
 - 1.4.1.1. Настанак и еволуција Европске уније
 - 1.4.1.2. Европска зона слободне трговине (*European Free Trade Association-EFTA*)
 - 1.4.1.3. Централноевропска зона слободне трговине (*Central European Free Trade Agreement-CEFTA*)
 - 1.4.1.4. Заједница независних држава (*Commonwealth of Independent States-CIS*)
 - 1.4.1.5. Зона слободне трговине балтичких земаља (*Baltic Free Trade Agreement-BAFTA*)
 - 1.4.2. Северноамерички споразум о слободној трговини (*North American Free Trade Agreement - NAFTA*)
 - 1.4.3. Регионална интеграција латино-америчких земаља
 - 1.4.4. Регионално повезивање земаља југоисточне Азије
- 1.5. УЛОГА И ТРЖИШНА СНАГА МУЛТИНАЦИОНАЛНИХ КОМПАНИЈА
- 1.6. ПРИМАРНИ РАЗЛОЗИ ЗА ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈУ ПОСЛОВАЊА ПРЕДУЗЕЋА

2. ТРГОВИНСКЕ И КООПЕРАТИВНЕ ФОРМЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПОСЛОВАЊА И ТРЖИШНОГ ПОЗИЦИОНИРАЊА

- 2.1. ИЗБОР ОДГОВАРАЈУЋЕ ФОРМЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПОСЛОВАЊА
- 2.2. ОСНОВНИ ПРАВЦИ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ ПОСЛОВАЊА ПРЕДУЗЕЋА
- 2.3. ТРГОВИНСКЕ ФОРМЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПОСЛОВАЊА И ТРЖИШНОГ

ПОЗИЦИОНИРАЊА

2.3.1. Директан и индиректан извоз

2.3.2. Партнерски извозни аранжмани

2.3.3. Везани послови у међународној пракси

2.4. КООПЕРАТИВНЕ ФОРМЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПОСЛОВАЊА И ТРЖИШНОГ ПОЗИЦИОНИРАЊА

2.4.1. Уговорни пренос права коришћења

2.4.2. Непосредна производно – пословна сарадња

2.4.3. Сарадња ино партнера на пројектном принципу

3. ДИРЕКТНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ У ИНОСТРАНСТВУ КАО БИТАН ФАКТОР РАЗВОЈА ПРИВРЕДЕ И ПРЕДУЗЕЊА

3.1. ПОЈМОВНО ОДРЕЂИВАЊЕ И ЗНАЧАЈ ИНВЕСТИЦИЈА

3.2. ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ ИНВЕСТИЦИОНИХ УЛАГАЊА

3.2.1. Варијетети страних директних улагања

3.2.2. Облици СДИ међуграничне интеграције и аквизиције, гринфилд...

3.2.2.1. Мерџери и аквизиције

а) Карактеристике прекограничних активности спајања и преузимања

б) Стратегије одбране од преузимања

3.2.2.2. Greenfield инвестиције

3.2.2.3. Концесије и инвестирање по В.О.Т. систему

3.3. МОТИВИ ЗА ПРИХВАТАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ ДИРЕКТНИХ УЛАГАЊА У ИНОСТРАНСТВУ

3.3.1. Мотиви власника капитала за инвестирање у иностранству

3.3.2. Мотиви земље домаћина за привлачење СДИ

3.4. ЕФЕКТИ ПРИЛИВА СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА НА ПРИВРЕДУ ЗЕМЉЕ ДОМАЋИНА

3.5. СТРАТЕГИЈСКЕ ДИЛЕМЕ ПРИ ДИРЕКТНОМ УЛАГАЊУ У ИНОСТРАНСТВУ

3.6. САВРЕМЕНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА КРОЗ ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈУ ПОЛИТИКЕ СТРАНИХ УЛАГАЊА

3.6.1. Промене националних инвестиционих политика

3.6.2. Билатерални инвестициони уговори (*Bilateral Investment Treaties - BIT*)

3.7. РЕГИОНАЛНИ ИНВЕСТИЦИОНИ ТРЕНДОВИ

3.7.1. Инвестициони токови развијених земаља у првој деценији 21. века

3.7.2. Инвестициони токови земаља у развоју на почетку 21. века

3.7.3. Динамика и дистрибуција инвестиционих токова земаља у транзицији

4. ИМПЕРАТИВ СКЕНИРАЊА ОКРУЖЕЊА ПРИ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈИ ПОСЛОВАЊА ПРЕДУЗЕЋА У ВИДУ СДИ

4.1. СУШТИНА И ЗНАЧАЈ ФАКТОРА ПОЛИТИКЕ И ПОЛИТИЧКЕ СТАБИЛНОСТИ У МЕЂУНАРОДНОМ ПОСЛОВАЊУ

4.1.1. Варијанте политичких ризика

4.1.2. Однос предузећа према политичком ризику

4.1.3. Мултилатерална агенција за гарантовање инвестиција (Multilateral Investments Guarantee Agency - MIGA)

4.2. РЕЛЕВАНТНОСТ ПРАВНЕ РЕГУЛАТИВЕ ЗА ИНВЕСТИРАЊЕ НА ТРЖИШТИМА VAN НАЦИОНАЛНИХ ОКВИРА

4.2.1. Правни проблеми у међународном бизнису

а) Проблем јурисдикције

б) Проблем екстериторијалности

в) Проблем мита и корупције

г) Проблем заштите интелектуалне својине

4.2.2. Правна сигурност страних улагања

4.2.3. Законски оквири за уважавање еколошких вредности

4.3. РЕЛЕВАНТНОСТ СОЦИО-КУЛТУРНЕ ДИМЕНЗИЈЕ МЕЂУНАРОДНОГ ОКРУЖЕЊА

4.3.1. Појмовно одређивање и карактеристике културе

4.3.2. Утицај културе на пословно понашање

4.3.3. Утицај религије као елемента културе на пословање

4.4. КВАЛИТЕТНА ИНФОРМАЦИЈА – ПРЕТПОСТАВКА ЗА РАЗУМЕВАЊЕ ПОСЛОВНОГ И ИНВЕСТИЦИОНОГ АМБИЈЕНТА

5. КРЕИРАЊЕ АТРАКТИВНОГ АМБИЈЕНТА ЗА СТРАНА УЛАГАЊА У ПРИВРЕДУ СРБИЈЕ

5.1. ДОСАДАШЊА ИСКУСТВА У ПРИВЛАЧЕЊУ СТРАНИХ ИНВЕСТИЦИЈА

5.1.1. Стране директне инвестиције у Србији од 2000. године до избијања светске економске кризе

5.1.2. Утицај светске економске кризе на стање улазних инвестиционих токова Србије

5.2. НЕЖНОСТ УНАПРЕЂЕЊА ПОСЛОВНОГ АМБИЈЕНТА

5.3. ПРОМЕНА ИНВЕСТИЦИОНЕ КЛИМЕ КАО ПОЛАЗНА ОСНОВА УБРЗАНОГ РАСТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

5.4. УЛОГА ДРЖАВЕ НА ПРОМОЦИЈИ СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА

5.5. МОГУЋИ ПРАВЦИ ПРОМОВИСАЊА СРБИЈЕ КАО АТРАКТИВНЕ ИНВЕСТИЦИОНЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ

5.6. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИРИ ЗА СТРАНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ У ПРИВРЕДУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

5.6.1. Екстерни институционални оквири за страна улагања

5.6.2. Интерни институционални оквири за страна улагања

6. КОНКУРЕНТНОСТ ПРИВРЕДЕ И ПРЕДУЗЕЋА У ИЗМЕЊЕНОМ ГЛОБАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ

6.1. ИНДЕКС ГЛОБАЛНЕ КОНКУРЕНТНОСТИ

6.2. РАНГИРАЊЕ СРБИЈЕ ПРЕМА ИНДЕКСУ ГЛОБАЛНЕ КОНКУРЕНТНОСТИ 2011. - 2012.

6.3. АКТИВНОСТИ ПРЕДУЗЕЋА НА КРЕИРАЊУ АТРАКТИВНЕ ПОНУДЕ

6.4. КРЕИРАЊЕ СУПЕРИОРНЕ ВРЕДНОСТИ И САТИСФАКЦИЈЕ КУПАЦА

6.5. ЕКОЛОШКИ МОМЕНАТ КАО ШАНСА ЗА ОСВАЈАЊЕ ПРЕСТИЖНЕ ПОЗИЦИЈЕ

6.6. ЗНАЧАЈ КВАЛИТЕТА ПОТЕНЦИЈАЛНИХ СТРАНИХ УЛАГАЊА

ЗАКЉУЧАК

ЛИТЕРАТУРА

4. Анализа докторске дисертације

У уводном делу кандидат наглашава да је неопходност размене између појединих земаља детерминисана одређеним факторима који се манифестују било као природне и географске (природно богатство: плодна земља, руде, шуме, нафта), било као стечене предности (развој производних снага применом науке и техничко-технолошких достигнућа). На тај начин међународна подела рада води ка специјализацији одређене земље за производњу конкретног производа или услуге, а на бази постојећих компаративних предности и компаративних разлика које несумњиво треба искористити за стицање супериорне конкурентске позиције. Неједнака снабдевеност појединим ресурсима и различити трошкови производње усмеравају националне економије широм света на међусобну сарадњу како би се у потпуности искористиле сопствене предности, али и предности других земаља.

У првом поглављу анализира се реалност савременог света обележена печатом глобализације, као и позитивне и негативне стране које она са собом носи. По мишљењу кандидата иако, првенствено услед неслућених технолошких достигнућа и убрзаног развоја информационе технологије физичка дистанца постаје занемарљива категорија, глобализација и политика „отворених врата“ заправо представљају „капиталистичку замку“ која води обарању цене рада, експлоатацији и повећању неједнакости. Евидентна је поларизација света која је искристалисала, на једној страни економски моћну и малобројну групу људи, компанија и земаља, мањину која из дана у дан постаје све богатија и која је, као привилеговано језгро друштва, првенствено преокупирана увећањем сопственог богатства и задовољења сопственог интереса и себичних циљева и већински део чевечанства који све више и више сиромаша, милионе оних који, гурнути на маргину друштва живе у условима недостојним човека. Кандидат такође заступа став да трагање за краткорочним успесима монопола у циљу увећања профита води уништавању светских ресурса и

деструкцији окружења.

У наставку овог поглавља кандидат разматра еволуцију регионалног повезивања у склопу европског континента, пре свега, кроз настанак и деловање Европске уније, али и интеграцију бивших социјалистичких земаља, односно, земаља у транзицији: Заједници независних држава (ЗНД) и Централноевропској зони слободне трговине (CEFTA). Сагледана је улога и значај Северноамеричке зоне слободне трговине (NAFTA), регионалне интеграције Латиноамеричког континента LAFTA и MERCOSUR, али и Азијско-Пацифичког економског форума -- АПЕС, као и позиција и односи Србије са глобално релевантним регионалним интеграцијама. С обзиром на европску оријентацију Републике Србије истакнута је важност да се хармонизовани прописи и стандарди не само имплементирају у домаће законодавство већ и да се ефективно примењују у пракси. Креирање новог правног амбијента и под претпоставком да никада не постане чланица Уније пружило би шансу привреди Србије да квалитативним унапређењем производних процеса и подизањем квалитета понуде на европски ниво оствари конкурентност на тржишту целокупног европског континента.

Исто тако, у раду се констатује да светски привредни цинови, моћне мултинационалне компаније снагом тржишних и развојних потенцијала које перетко превазилазе економску снагу појединих националних економија намећу свету своје моделе понашања, како у производњи тако и у потрошњи. Услед повећане мобилности фактора производње долази до интензивнијег сељења производње ка оптим земљама које располажу јефтинијим људским и материјалним ресурсима.

Као последица снажног развоја науке и технике који није допринео само побољшању услова живота људске врсте већ је имао и штетне последице на човекову околину и квалитет живота изложеност еколошким претњама је свакако проблем није игнорисање угрожава и доводи у питање опстанак целокупне светске популације, не делећи је при томе на богате и сиромашне, „привилеговане” и „потчињене”, а самим тим захтева глобално ангажовање како би се емисија штетних гасова и нуспродукта производње свела у минималне оквире и зауставила. У раду је наглашено да је криза кредитних и хипотекарних тржишта резултирала државним интервенционизмом. Економски национализам и инвестициони протекционизам изнедрени су управо у доба неолибералног капитализма који се деценијама супротстављао идеји државног интервенционизма. С обзиром да су пољуљани темељи неолибералног концепта доводи се у питање његова одрживост и ствара потреба супституције постојећег неолибералног модела глобализације и тржишног фундаментализма.

Друго поглавље посвећено је формама интернационализације пословања, које као стратегија раста и развоја предузећа постаје неопходност и основа остваривања успеха у бизнису. Кандидат уочава стратегијски значај правилног одабира оптималне форме пословања имајући у виду да одабрани облици наступа на ино тржишту захтевају специфичну организациону структуру, специфичну структуру трошкова и укупних маркетинг улагања, тако да је у кратком временском периоду веома тешко извршити трансформацију спроведене организације и преоријентацију са једног облика пословања на други. При дефинисању оптималног нивоа сопственог ангажовања у међународним и глобалним размерама нужно је потпуно познавање и објективно сагледавање како потенцијалних могућности предузећа, тако и захтева и изазова екстерног окружења. То заправо значи да одабрану форму међународног пословног ангажовања треба прилагодити датим условима како би динамика пословних подухвата одговарала конкретној фази процеса интернационализације а предузеће обезбедило дугорочну стабилност тржишне позиције и адекватно уклапање у инострану средину. У наставку овог поглавља указано је на одређене предности али

и недостатке појединих трговинских и кооперативних форми наступа на међународним тржиштима о којима менаџмент предузећа недвосмислено мора водити рачуна како би одабрао најбољи начин за улазак и пословање на међународној пословној сцени.

Треће поглавље посвећено је страним директним инвестицијама и производном ангажовању у иностранству као погодној варијанти директне инфилтрације на жељено тржиште. Поред појмовног одређивања и истицања појавних облика и варијетета страних директних инвестиција у наставку рада указано је да поред остваривања што више стопе профита постоји читав низ мотива који, у својој основи имају за циљ остваривање максималне оплодње ангажованог капитала, али се по мишљењу кандидата као примарни мотив у позадини већине инвестиционих подухвата у иностранству појављују тржишни проблеми и тржишне аспирације.

У наставку рада анализирани су и мотиви земаља рецептора за привлачење страних инвестиција. Земља домаћин је у потрази за капиталом из иностранства преваходно мотивисана друштвеним користима које стране директне инвестиције кроз трансфер модерне технологије, знања и њиховог преливања на остатак привреде, подстицање извоза земље домаћина и увођење нових метода управљања и организације пословања директно рефлектују на микро и макро аспекте домаће привреде утичући на раст производње, запослености и укупних инвестиција. Ангажовањем на креирању повољне инвестиционе климе рецептивна држава-прималац инвестиција настоји да оствари олакшан приступ савременим технологијама и управљачким знањима, али и приступ међународним дистрибутивним каналима. Кандидат наглашава да је квалитет страних директних инвестиција један од основних параметара који опредељује њихову ваљаност по економски просперитет прималаца капитала и да се огледа кроз ниво веза које се успостављају са домаћом привредом, ниво креирања радних места и запослености, извозну оријентацију, трансфер савремених технологија.

У наставку је указано да СДИ са собом носе и потенцијалне негативне последице по економију земље увознице капитала. Најозбиљнији проблем привлачења страног капитала везан је за ризик угрожавања националног, како економског, тако и политичког суверенитета. Под утицајем СДИ дешава се да се развој привреде усмерава према потребама и интересима инвеститора запостављајући националне циљеве економског и друштвеног развоја што доводи до деформисања привредне структуре у смислу изражених диспропорција у развоју појединих грана или претеране и једностране зависности од иностранства. Исто тако, кандидат наводи да афилијације страних компанија због веће склоности ка увозу потребних инпута смањују тражњу за домаћим производима, а тиме и стопу запослености, и погоршавају трговински биланс земље домаћина.

У овом поглављу је такође константовано да је деценијски доминантну позицију развијених земаља света и као рецептора глобалних инвестиционих токова и као водећих инвеститора на нивоу светске привреде посебно уздрмала економска криза која је глобалне карактеристике попримила у другој половини 2008. године. Високе стопе економског раста мање развијених и брзо растућих земаља у развоју довеле су до значајних промена структуре и динамике не само глобалних инвестиционих токова већ и целокупне светске економије. Да је талас интервенционизма несумњиво захватио и сферу инвестиционог ангажовања потврђује дефинисање све већег броја промена у којима је акценат на увођењу мера заштите и јачању регулативних баријера на глобалном нивоу које предвиђају различите варијетете ограничења за улазак СДИ.

Имајући у виду да се у условима глобализације пословања национално пословно окружење замењује међународним/глобалним окружењем у четвртном поглављу истакнут је значај уважавања историјских, културолошких и језичких разлика, као и потреба упознавања и праћења политичког окружења и свих особености

правне димензије земље, потенцијалног рецептора капитала у форми страних улагања. Уклањањем појединих економских и политичких баријера није елиминисана потреба прилагођавања стратегије пословања специфичним захтевима сваке земље понаособ. Предузећа која имају амбицију на међународним тржиштима морају стално пратити шта се збива у средини и да стратегију наступа на иностраном тржишту скроје према потребама, обичајима, вредностима, језику, куповној моћи и стилу живота локалног тржишта. У овом поглављу је такође константовано да политички ризик, или прецизније, перцепција инвеститора о постојању политичког ризика и стабилности политичког окружења у некој земљи представља кључни фактор при одређивању за пословање ван националних граница. Потреба процене политичког ризика не везује се само за период отпочињања пословног ангажовања у иностранству, већ је то континуелан процес који, по правилу траје током целокупног пословања предузећа и не престаје чак ни у случају да дође до политичких превирања и неповољних политичких догађаја на простору земље домаћина. Као есенцијална детерминисана је правна сигурност страних инвеститора.

У петом поглављу образлаже се неопходност креирања атрактивног инвестиционог амбијента за страна улагања у привреду Србије. Кандидат указује на потребу одмерене и селективне политике у погледу привлачења СДИ како на нивоу државе тако и у развојним стратегијама локалних предузећа и заступа став да се укупан раст привреде и унапређење макроекономских перформанси остварују кроз индиректне ефекте инвестиција креирањем веза са локалним добављачима. Анализом обима и динамике прилива инвестиција у наставку поглавља кандидат закључује да је прву деценију новог миленијума обележио низак ниво прилива СДИ и да се највећи део улазних инвестиционих токова, како у периоду пре кризе тако и у „посткризног“ периоду односно на куповину дела домаћих државних и друштвених предузећа и банака у процесу тендерске и аукцијске приватизације. Посматрано по економској структури највећи део СДИ био је усмерен у сектор услуга, док су улагања у прерађивачку индустрију, мада присутна и даље на незадовољавајућем нивоу. Такође је указано на неопходност преусмеравања инвестиција ка сектору „разменљивих“ добара у циљу покретања производње и на потребу прихватања пројеката друштвено одговорног пословања како би се обезбедио динамичан и одржив привредни раст и проширење потрошачке базе, као и на неминовност процеса реиндустријализације. У циљу покретања производних активности, потпунијег коришћења постојећих капацитета, пораста запослености и извоза, супституције увоза и подизања животног стандарда на знатно виши ниво врло је важно креирати амбијент способан да подстакне већи прилив СДИ. Примарним проблемима у Србији идентификоване су компликоване и дуготрајне процедуре добијања дозвола које у највећој мери компликују и пословање локалних компанија, неефикасност правосуђа и константан пораст корупције па се по мишљењу кандидата прилив страних инвестиција и долазак нових компанија на тржиште Србије може стимулисати кроз једноставније процедуре за добијање свих потребних дозвола, обрачуном са системском корупцијом, поштовањем инволвираних законских прописа, али и активностима на пољу поправљања имиџа кроз промоцију и демонстрацију инвестиционих капацитета локалних самоуправа и упознавање страних инвеститора са најповољнијим дестинацијама за инвестирање у Србији.

Посебно важна перформанса пословног амбијента чији значај у привлачењу СДИ и развоју конкурентне привреде, по мишљењу кандидата држава не сме игнорисати односи се на обезбеђење квалитетне саобраћајне и привредне инфраструктуре унапређењем постојећих и изградњом нових објеката, али и оснивањем и функционисањем технолошких паркова на локацијама које су комплетно

инфраструктурно опремањене и које обезбеђују интензивне везе привреде са универзитетима и научно-истраживачким центрима. Нарочито је значајно да се са суседним државама ради на развоју инфраструктуре, посебно на мрежи аутопутева и железнице, како би појединачне економије и регион у целини постали привлачнији за међународне инвеститоре.

Мада у условима све израженије конкуренције за страним капиталом на глобалном нивоу пореске олакшице и инвестициони подстицаји добијају посебну димензију, кандидат заступа став да, иако важни ови подстицаји нису довољан услов за креирање пословне климе погодне за остваривање дугорочних интереса иностраних инвеститора и земље рецептора капитала. С тим у вези у наставку рада кандидат образлаже о могућим правцима промовисања Србије као атрактивне инвестиционе локације.

У шестом поглављу кандидат наглашава да инвеститор који је спреман да се упусти у авантуру звану производно ангажовање у иностранству поред опште пословне климе и актуелног инвестиционог режима циљане земље домаћина у великој мери интересује и лична карта одабраног предузећа и атрактивност актуелног производног програма и система испоруке производа с обзиром да само производња која има тржиште и проналази пут до крајњег корисника има смисла и води јачању конкурентске позиције. Кандидат уочава да конкурентску предност обезбеђује јединствени скуп ресурса и способности који предузеће чини другачијим од опонената на тржишту. Сасвим је извесно да је извор конкурентске предности стварање и искоришћавање дистинктивних способности, при чему способност може бити дистинктивна једино ако је заснована на карактеристикама које друга предузећа не поседују, које су одрживе у току времена и које су компатибилне са приликама на таргетираном тржишту. Притом кандидат сугерише да предузеће не сме да се задовољи остваривањем конкурентности на бази затечених ресурса и организационе способности већ је нужна изградња додатних ресурса, односно развој нових компетентности и на тој основи постизање дугорочне конкурентске предности ослањањем на остваривање супериорне ефикасности/ефективности, повећање квалитета производа и система испоруке, иновативну активност предузећа и супериорно разумевање захтева купаца. Смисао је: додати производу особине и могућности које ће га разликовати од понуде конкуренције, а које ће створити додатну вредност за купца и учинити га атрактивним избором.

Кандидат указује да вредност профитабилних лојалних потрошача имплицира вредност предузећа. Уколико жели да привуче јаког страног партнера, веома је пожељно да предузеће поседује профитабилну базу лојалних потрошача, јер је то основни предуслов стварања профита на дуги рок. Лојални потрошачи су највреднија имовина предузећа, а лојалност предуслов дугорочне профитабилности.

Иако се битан предуслов за оживљавање и раст привреде у годинама које следе након глобалне економске кризе огледа у привлачењу СДИ и креирању стимулативног и атрактивног пословног амбијента кандидат инсистира на потреби за домаћинском економском политиком и постојању мере у давању различитих бенефита страним инвеститорима, прихватањем пројеката друштвено одговорног пословања који су у функцији обезбеђења динамичног и одрживог привредног раста.

Кандидат своју докторску дисертацију завршава закључним разматрањима, у којима на синтетизован начин излаже питања која се односе на значај и улогу СДИ на јачање конкурентности појединачних предузећа, али и националне привреде у целини.

5. Закључак и предлог Комисије

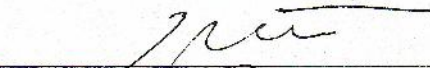
Кандидат мр Соња Вујовић је за тему своје докторске дисертације изабрала изузетно актуелну и значајну тему, чијом је обрадом веома успешно одговорила на постављене задатке. Њена докторска дисертација представља оригиналан научни допринос квалитетном сагледавању улоге страних директних инвестиција на јачање конкурентности привреде и предузећа.

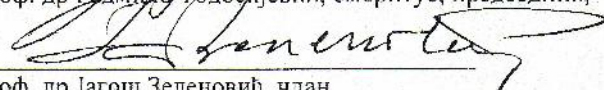
Кандидат поседује висок степен способности аналитичког просуђивања и синтетичког сажимања материје, која је, по својој суштини, интердисциплинарна. Квалитетној обради теме посебно су допринели завидан ниво познавања материје коју обрађује, јасан и рафиниран стил излагања и врло коректно коришћење богате домаће и стране литературе, закона и публикованих извештаја из области СДИ и конкурентности.

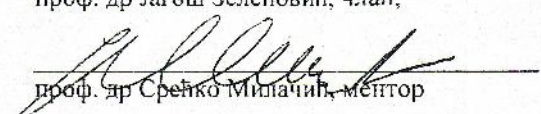
На основу изложеног Комисија предлаже Научно-наставном већу Економског факултета да прихвати урађену докторску дисертацију кандидата ма Соње Вујовић под насловом СТРАНЕ ДИРЕКТНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ КАО ФАКТОР ЈАЧАЊА КОНКУРЕНТНОСТИ ПРИВРЕДЕ И ПРЕДУЗЕЋА и да кандидату одобри јавну одбрану.

Косовска Митровица, јун 2012.

Чланови Комисије:

проф. др Радо Тодорчевић, емеритус, председник,

проф. др Јагош Зеленовић, члан,

проф. др Срејко Милачић, ментор